

8878

МАСОВА ІСТОРИЧНО-ОСВІТНЯ БІБЛІОТЕКА Ч. 2.

Р. ЯРИЙ

Б О І
ЗА
МАКІВКУ

20 ГР.

ОСТЕРІГАЄМО

всі книгарні й видавництва перед замовленнями таких осіб, як **Лонкевич Оме-лян** із Рогатина, що присвоює собі чужу власність. Одночасно **взиваємо** п. Лонкевича **негайно** вирівнати належних нам **44·00 зл.** або звернути книжки найдалше до **кінця квітня 1936 р.** бо в противному разі від-дамо справу **адвокатам**.

КНИЖОК

задармо давати не можемо.

Крім того взиваємо вирівнати нам належність, або звернути книжки таких п. п.: **Росолянка** Микола, Гірне **10·00 зл.**; **Ра-кочий** Іван, Тереховля **8·30 зл.**; **Поренчук** В., Золочів **8·65 зл.**; **Киращук** Ів. с. Мих., Космач **6·00 зл.**; **Попович** Ю., Труханів **6·00 зл.**; **Питвинюк** Дм., Любківці к/Сняти-на **7·50 зл.**; **Бодак** Вол., Олешів к/Заболо-това **15— зл.**; **Бурмас** Дм. (Бабин) Горожан-на Вел. **7·50 зл.**; **Дмитришин** Дм., Рипне **10·50 зл.**; **Гривнак** Ілько, Бачів **8·75 зл.**

Передплачуйте!
Поширюйте!

ЛІТЕРАТУРНИЙ
ТИЖНЕВИК

„ОБРІТ“

Видає й редагує Богдан Кравців.
Львів, вул. Земляковського ч. 2.

10
МАСОВА ІСТОРИЧНО-ОСВІТНЯ БІБЛІОТЕКА

Ч. 2.

В 21-ші РОКОВИНИ БОЇВ

ЗА

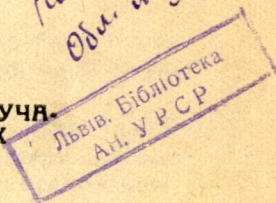
8878
МАКІВКУ

НА ПОШАНУ ПОЛЯГЛИХ ГЕРОЇВ

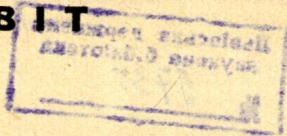
НА ПІДСТАВІ СПОМИНІВ УЧА-
СНИКІВ І ДРУКОВАНИХ
МАТЕРІАЛІВ

84530/2.
Нак. м.б.
Обл. № 9(3)-408

ВСЕСВІТ

1 9 3 6

ТЗ (ЗУк 33) 5-54

3733

накладом
Ст. Меца

друкарня „с л о в о“, Львів
чацького ч. 6. тел. 276-24.

Львівська державна
наукова бібліотека

№

5735

Слово до читачів.

Оця наша чергова книжечка, що її даємо Вам, читачі, в руки, говорить про одну подію, що має для нас незмірно велике значіння.

Говорить вона про бої за Маківку. Напевно кожний із Вас чув щонебудь про Маківку. Тут відбулися три завзяті бої Українських Січових Стрільців із москалями. Але навряд чи кожний із Вас здає собі справу, що саме для нас Маківка, що вона нам говорить і що нам дає.

Треба знати, читачі, що Маківка — це не звичайне собі слово — хоч у природі це звичайна гора в Карпатах. Маківка — це вже для нас символічне слово, таксамо, як Крути, Базар чи Полтава.

Якщо ми звеличуємо Маківку то не тому, що там воювали дві армії — австрійська й московська, та й не тому, що там відділ відважних воїнів протиставився цілим полкам ворога. Таких подій було більше.

Ми звеличуємо Маківку тому, що вона стала для нас символом боротьби української нації проти московського поневолення.

Для нас Маківка — це образ смертельної боротьби двох народів за своє існування, образ боротьби поневоленої України з московським наїздником. Це вперше від пропам'ятної Полтави стали віч-на-віч проти себе два відвічні смертельні вороги, дві противні ідеї — ідея незалежності й ідея поневолення.

Маківка — це один із чергових етапів затяжної боротьби України з Московією, боротьби, що її започаткував Мазепа а продовжують його наслідники Мазепинці.

Маківка — це один із багатьох доказів живучості української нації, один із доказів безуспішності всяких московських заходів знищити українську націю.

Маківка для нас джерело віри у власні сили, джерело, звідки молоде покоління черпатиме енергію до дальшої боротьби з диким московським наїзником.

Маківка — це живий пам'ятник, що пригадує нам дорогу до незалежності.

Не плачем і сльозами добувається волю а мечем і вогнем.

Маківка цього доказом.

Тричі намагалися москалі добути Маківку, але й тричі зустрілися з відважним і завзятим опором наших Січових Стрільців, що твердим муром стояли на Маківці, об який розбивалися всякі зусилля москалів.

Звідки бралася така завзятість у Січових Стрільців? — запитаєте читачі — хіба ж вони не боролися за Австрію отже за чужі інтереси?

Правда, вони належали до складу австрійської армії, але ж треба взяти під увагу, що до австрійської армії пішли Стрільці зо своєю окремою метою — стати завязком великої української армії, що мала б звільнити цілу Україну від московських і австрійських окупантів. Та заки це сталося б Стрільці бажали нищити ворога всякими засобами, які до того надавалися б. Один із тих засобів — це власне нищити москалів при допоміж Австрії.

У. С. Стрільці все й усюди були свідомі того й ту свідомість усюди підкреслювали, зазначували,

що боряться зо своїм національним ворогом-москалем, за свою землю, за свій нарід, за свої права.

Тимто Маківка набирає для нас такого великого значіння, бо тут Стаїльці боролися з москалями, не як складова частина австрійської армії, але як самостійне українське військо, що намагалося викинути московського наїздника з українських земель.

Але тепер пригляньмося коротенько подіям, що попередили Маківку.

Перед війною.

Ще тоді, як Австрія прилучила до себе Боснію й Герцеговину (1908 р.) і як через те відносини між Московією й Австрією ще більше напружилися, видно було, що війна неминуха. Великий шум, частинна мобілізація у цих державах, вже недвозначно виявили наміри Московії щодо Галичини, що була тоді осередком українського націоналізму. Всі свідомі українці розуміли, що, як прийде до зудару, вони не можуть лишитися глядачами а мусять стати активними учасниками війни в обороні свого існування. „Свідомість цього у деякої частини української молоді викликало потребу перевірити свої погляди на дотеперішні засоби політичної боротьби а разом із тим на відношення до військовости“. Бо ж було ясне, що підчас такого великого всесвітнього розрахунку, прийде час видвинути українську справу.

Ота частина української молоді, що розуміла вагу хвилі й знала, якою ціною добувається незалежність, вирішила негайно вчитися воєнного ремесла. Ця молодь починає зразу гуртуватися по

пластових гуртках, читати військові книжки й пізнавати військове діло. Вже в 1911 р. старші учні львівської гімназії організують перший тайний військовий гурток „Пласт“; його метою було дати своїм членам підстави військового вишколу. Основниками й діяльними членами цього гуртка були ті, що пізніше вславились, як старшини УСС. (В 1913 р. цей гурток вислав кількох своїх членів-студентів до Києва проголошувати серед ідейної східно-української молоді ідею збройної боротьби проти Московії. За їхнім почином східно-українське студентство вперше виступило під жовто-блакитним прапором демонструвати проти насильства Москви з приводу заборони московською владою Шевченківського ювілею).

Та цей пластовий гурток не був самотній. Такі гуртки повставали по школах і під доглядом учителів, але дуже скоро навчилися — як каже один сучасник ¹⁾ — жити подвійним життям, тобто легальним життям у школі, й підземно-революційним поза школою. А „лектурою майбутніх стрільців стали підручники тактики, стратегії, балістики й хемії вибухових матеріалів“; — каже цей сучасник.. „Незбагнутим чаром воєнної романтики віяло від тієї лектури й від середно-шкільної молоді, що куди краще ніж старші її товариші з університету вичувала повагу й переломовість грядучого моменту“...

Та червона загроза недалекої війни спонукала й наших політиків висказати свою думку. Вони зібралися дня 7. грудня 1912 р. у Львові й вирішили що „з огляду на добро й майбутнє українського народу по обох боках кордону, на випадок збройного конфлікту поміж Австрією й Росією, ціле українське громадянство однозгідно

¹⁾ М. Голубець: Рік грози і надій.

й рішуче стане по стороні Австрії проти російської імперії, як найбільшого ворога України“.

Деякий вплив на початок українського військового руху мали також польські військові організації. Серед польського народу традиція боротьби з Московією була живіша як у нас. Тимто й поляки заздалегідь готувалися до війни й організували правдиве військове поготівля.

Великий вплив на воєнні настрої тодішньої молоді мав безперечно відомий уже тоді своєю різкою постановою й відношенням до Московії **Дмитро Донцов**. Він гостро обстоював і поширював думку, що ми мусимо відірватися від Московії. Тоді московський уряд уже не зможе підпирати галицьких москвофілів, що так дуже спинювали політичний розвиток галицького громадянства. Щоб відірватися від Московії, Д. Донцов радив **використати** давню ворожнечу Австрії й Німеччини з Московією й у хвилині, коли між цими ворогами вибухне збройна війна, стати чинно по стороні Австрії. Перемога Австрії це — казав він — розвал або бодай ослаблення Московії, а лишень тоді зможе Україна вирватись із пазурів цього лютого ворога.

В цьому дусі Д. Донцов виголосив реферат на Зїзді Українського Студентського Союзу, що відбувся в перших днях липня 1913 р. Він взивав усю українську молодь і все українське громадянство **поборювати московські впливи** на західно-українських землях, **вести широку проти-московську пропаганду** за границею та й **виховувати українську молодь у військовому дусі**.

Не треба й казати, що українська молодь у своїй більшості радо приймала кличі Донцова й пильнувала поширювати їх серед широких верстов українського народу по обох боках Збруча. Воєн-

ний запал молоді й візія майбутньої вільної української держави спонукували її, українську молодь, присвячувати справі збройного виступу проти відвічного ворога України — Московії всю свою увагу, всю свою молодечу енергію й усю свою працю.

Справа воєннізації української молоді набирає щораз більшого розмаху. Вже не лишень студентська але й сільська молодь засмакувала в польових „манибрах“ і військових вправах. Не було зброї — пише М. Голубець — навіть для основного пояснення її побудови, хлопці заступали стріли плеском у долоні, але це їх не бентежило. Вони вірили, що як прийде що до чого, зброя буде. Мусить бути.

1914 р.

Врешті надійшов грізний 1914 рік. Ціла Європа зайнялася великим пожаром війни. До зброї мусіли ставати всі, що могли її носити.

В таку грізну але й заразом сприятливу для нас хвилину, галицькі українці зорганізували зараз Головну Українську Раду й Боєву Управу. В початках серпня появилася відозва, що взивала організувати УСС. Боєва управа вислала по всій Галичині т. зв. поборових комісарів, що мали закликати охотників творити український Легіон. Народ прийняв цей заклик дуже прихильно й уже за кілька тижнів зголосилося около 30 тис. охотників. Цим робом видвигнули наші УСС українську справу, як живе питання великої світової борні та й станули в перших рядах тих, що хотіли боротись за кращу долю поневоленого українського народу. Вони перейняті великою ідеєю Ма-

зепи, виступили свідомо проти Московії, щоб продовжувати Мазепине діло. Українські Січові Стрільці — це відроджені українські борці за волю нації, це відроджена козаччина, за якою так тужив наш великий Тарас, що накликавав своїх сучасників — „вставайте, кайдани порвіте“. Не послухали його „славних праддів великих правнуки погані“, бо воліли гнути свої шиї в московському ярмі, та зате відгукнулися на Тарасові слова правнуки тих „правнуків“, що глухі були на заклики великого пророка.

Може радіти Шевченко, бо не пропали його „Думи“, може радіти й Мазепа, бо не змарнувалася його праця. Багато років минуло від того часу, як козацькі герої підняли меч пімсти проти гнобителя й погромника їх Батьківщини. Однаково ж Мазепин дух жив між нами весь час, аж прийшла пора, що Мазепина ідея втілилася знову в могутній чин його нащадків Мазепинців. Задзвеніло знову узброєне слово в обороні України; цим разом вимовили це залізне слово новітні козаки — Українські Січові Стрільці, що їх у бій благословив „Могучий Дух Мазепи“.

Йшли назустріч сонцю золотому.

Йшли могутньою лавою, дужі та горді, завзяті, певні перемоги й одчайдушні, веселі й усмінені.

Йшли, хоч жевріло пожарами небо, а широкі ріки котили перед ними розбурхані хвилі теплої крові.

Перед собою бачили вогонь і згарища, кров, трупи й могили.

Вишліть негайно передплату на

Масову історично-освітню бібліотеку

а будете вдоволені.

Але йшли...

Йшли, бо їх кликала рідна земля, а вони чули цей зов. Радо хотіли покласти свої буйні голови в її обороні.

Коли формувався Легіон Українського Січового Війська, австрійська команда, що завжди поступала ганебно з українцями, обмежила Легіон до 2 тисячів люда, решта ж около 28 тисяч мусіли вертатись до дому. Але й ці добровольці, що мали щастя залишитись у Легіоні зараз на початку дізнали немало прикрощів, бо мусіли покидати рідну землю. Вони сподівалися, що почнуть збройну боротьбу проти московського наїздника таки тут, на західно-українських землях, а це без сумніву мало дуже велике значення і для самих Стрільців і для всього українського народу; але так не сталося.

Ледве УСС приїхали зо Львова до Стрия, аж тут їм наказали покидати Галичину та їхати на Закарпаття.

Вже 4. вересня Стрільці покинули Стрий, а 5. вересня опинились на Закарпатті. Тут і закладено перший кіш Українських Січових Стрільців. Тут прийшло до реорганізації українського Легіону, який поділено на поодинокі військові відділи; куріні й сотні та чети. Створено отже два й пів куріня, де було 10 сотень. Пильно й запально готовилось українське Стівілецтво до кривавої розплати з відвічним ворогом. Стрільці кинулись до вправ і вишколу, бо не знати було ні дня ні години, коли прийдеться вирушити в бій. Та на цю хвилину Стрільці хотіли бути готові, дарма, що не знали, коли вона прийде. В дійсності вона прийшла скорше, як того сподівалися найбільші зав-

зятці. Воєнна буря вже встигла розшалітися на добре. Обрії Галичини, куди з тугою поглядали юнаки, кривавилась уже вогненною луною. Українські поля вже захлистувались теплою кров'ю й укривалися горами трупів.

Коли москалі зайняли Галичину та й загрожували Закарпаттю, австрійська команда сягнула по УСС-ів. Чотири дні „скороченого вишколу“ було „досить“, щоб перша Стрілецька сотня вирушила на фронт.

Перші бої з москалями.

Чесць першого бойового кроку відродженої Української Армії припала 1-ій сотні 1. полку УСС під командою сотника В. Дідушка. Вже дня 10. вересня вирушила ця сотня до бою у корпатський просмик.

Першою була ця сотня — пише М. Губець — не лиш тому, що створено її з тих, що перші стягнули під Стрілецькі прапори. Першою вона була й по своєму складі“ та й тому, що була на правду взоровою сотнею Українського Січового Війська. Її перші боєві діла „відкрили кривавий шлях стрілецької слави й грімко гукнули в світ воскресну пісню України“...

Незабаром вирушила на фронт і друга стрілецька сотня а там третя... пята... й десята. У Горонді й Страбичеві залишились недужі й слабосилі а потім сюди прийшли перші ранені й хворі.

З москалями зустрінулись перші сотні в Карпатах. Семенюкова сотня недалеко Сянок і Дідушкова у Веречках. У цих боях упали перші ранені й убиті. Незабаром зустрінулися з москалями й інші сотні.

Отак сповнилися бажання й мрії Українських Січович Стрільців. Кровю й залізом почали творити УСС нову сторінку історії української нації.

Та згодом український Легіон розділено й прилучено до різних австрійських бойових груп. Стрільці бачили, що їхні тяжкі полеві сторожі, бравурні випадки стеж і зустрічі з ворогом ідуть на чужий, незаслужений рахунок. Мрія про самостійний стрілецький корпус не давала спати загалові Стрілецтва“...

6. жовтня поділився український Легіон на 3 групи. Одна вирушила через Вишків та Сенечів на Людвиківку, друга найбільша на Стрий, третя через Ужок і Турку на Дрогобич.

Так зачався карпатський похід УСС, що прославив стрілецьке ім'я на віки. Один за одним приходять стрілецькі бої, що, звичайно, кінчаються стрілецькою перемогою.

В жовтні 1914 р. починається австро-угорський осінній наступ. Москалі розбиті під Сянками, Поляною й Сиготом утікають із Карпат а за ними поступають Стрільці. Вони перші приходять до Болехова, Стрия, Східниці, Дрогобича й Самбора.

Над Стриєм починається позиційна боротьба. Сотні гуртуються в куріні, що роблять службу чергою. Часто... виходять сотні на стежі.

В перших днях листопаду москалі проломлюють австрійську бойову лінію на просторі Самбір-Борислав. Стрільці вертаються разом із австрійською армією в Карпати.

Проломивши австрійську лінію москалі знову намагаються дістатись на Закарпаття. З цього приводу австрійська армія відступила знову в Карпати, щоб боронити переходу. Стрільці працюють у тій частині австрійської армії, що мала боронити Веречок і бескидського просмику. Тут визна-

чилися в о н и
далекими успі-
шними стежа-
ми. Молоді ге-
рої перемагали
найбільші труд-

Передплачуйте літературний
тижневик

„ОБРІЇ“

під ред.

Б. Кравціва.

Львів, Земялковського ч. 2.

нощі й невігоди, але завжди виконували свої зо-
бов'язання докладно.

В другій половині грудня Стрільці зводять
більші та менші бої по обох боках Бескиду, непо-
коють москалів й ведуть підїздну війну. В другій
половині січня 1915 р. приходять німці з допомо-
гою. Злучені австро-німецькі армії виперли моска-
лів поза карпатський верх на цей бік Галичини
аж до лінії Клива-Маківка, Головецько-Острий
Верх.

Тут минає Стрільцям зима, приходить весна
а з нею приходять дні найбільшої Стрілецької
слави, — приходить **Маківка**.

Бої за Маківку.

Маківка — це один із невисоких вершків кар-
патських гір, що був свідком і тереном змагу двох
смертельних ворогів, змагу, що, хоч і не рішав про
долю української землі, але був по довгій перерві
першою спробою сил двох відвічних противників
— духа Мазепи, що втілювався в постатях Україн-
ських Січових Стрільців з одного боку й духа мо-
сковськовського царя Петра І. Тимто й Маківка, хоч
не вирішила цього змагу в українську користь,
то проте вона є грізною осторогою Московії, що

сила Мазепинців постійно росте і прийде незабаром до головного змагу, де перемога мусить бути по стороні Мазепиних потомків.

Гора Маківка знаходиться в Тухольщині 3 км. віддушною лінії від славетної Тухлі, відомої з Франкового Захара Беркута. Вже зо скільського шляху можна бачити високі вершки гір, порослі смерековим лісом. Два найвищі вершки — це вершки гори Кливи (1069 м.) й Маківки (953 м). Маківка має три верхи — всі порослі лісами. Від півночі й північного заходу оточує Маківку річка Головчанка, що впадає до річки Опору. З цього боку Маківка дуже стрімка й неприступна. Ще стрімкіше спадає Маківка на північний-захід з боку гори Плішки.

Здовж ріки Головчанки тягнеться мальовниче село Головецько. Село, велике й розкинене по горах, було колись гарне й багате, але в часі війни зруйноване й спалене. Сьогодні вже відновлене й відбудоване так, що не дуже пізнати слідів воєнної заверюхи.

В початках березня 1915 р. австрійська команда перевела сюди цілий український Легіон і розмістила його в Грабівці й Головецьку. Ця бригада, що до неї належав у цей час український Легіон, держала відтинок фронту на горах Клива й Маківка.

Український Легіон ділився в цей час на два куріні й доповняльну сотню. Командантами цих відділів були: сотники Гр. Коссака, С. Горук і Др. Н. Гірняк.

Коли німці добули Острий Верх¹⁾, що відкрив

¹⁾ Маківка а поруч неї Клива, Погар та Гострий Верх були тими природніми твердинями, що боронили переходу долиною Опору з Галичини на Закарпаття. Москалі хотіли добути ці гори щоб перейти на Закарпаття.

дорогу в долину Орави, москалі вирішили відобрати їм цю гору й пробували кілька разів наступати безпосередно на німецькі становища, але завжди безуспішно. Добути цю гору було їм необхідно, тому вони й узялися іншого способу. Вони вирішили наступити на становища 130 австрійської бригади, куди належав і Легіон УСС-ів. Ця бригада мала свої становища на Маківці. Добувши Маківку, москалі могли б легше дібратись до німців із боку села Рикова й відібрати від них Острий Верх.

Для переведення цього пляну московська команда не жалувала своїх салдатів і кинула величезну кількість війська й багато артилерії. Однак цей розмах скоро розбився, як зустрів на Маківці Стрілецьку заповуру.

Перед маковецькими боями УСС перебували в кількох місцях. Управа курінів та більша частина Стрільців стояли в скільському Грабівці. Це мале сільце між горами на південь від Маківки й Кливи. Частина Стрільців містилася при команді бригади й творила т. зв. бригадну охорону, а решта в лісах під Мунчілем (гора на вівденний захід від Маківки — 1014 м.) а то й на Маківці. Два верхи Маківки займали Стрільці а третій москалі. На інших верхах стояли німці й австріяки.

В природі заповідалася вже весна. Прийшли гарні, погідні весняні дні. Сніги топилися, розвивалися дерева, зеленіла трава й показувалися перші цвіти.

Стрільці раділи, що весна принесе їм якісь новини, може відкриє їм дорогу в рідну Галичину. Сподівалися вирішних боїв майже кожного дня. В такому очиданні нових подій минула їм і друга половина квітня, що й справді принісла деякі зміни, особливо ж принісла тяжкі бої з москалями.

Наступ.

Перший наступ москалів на австрійські становища почався вночі 28. цвітня 1915 р. Почався сильним барабанним вогнем на цілій лінії 130 австрійської бригади, до якої належали й У.С.С. Московська артилерія почала вогонь зараз по півночі з 28 на 29 цвітня. Під цю гарматню музику московська піхота почала помалу підходити під австрійські становища. Становища були всяко, цебто неоднаково обсажені. Найсильніше був обсаджений найвищий вершок Маківки, бо на цей вершок був легкий доступ. Спад гори був лагідний, а до того москалі займали третій вершок правобіч звідси. Отже сюди було їм найближче. Всі так і сподівалися, що москалі почнуть наступ на цей вершок, тимто й найсильніше його укріпили. Однаково ж москалі думали йнакше. Вони дуже добре зрозуміли думки австрійської команди й хотіли перекреслити її пляни. Замість на праве крило, вони наступили на ліве. На лівому крилі Маківка була власне найслабше забезпечена — тут стояла лишень одна сотня наших дядьків ополченців, під командою стрілецьких старшин — хоружих: Яремкевича й Тучапського. Під гук гарматніх стрілів москалі зійшли зо свого вершка так обережно, що ніхто й не помітив. Таксамо обережно підійшли вони під австрійські становища, тому напад їх на окопи був зовсім несподіваний, а надто, що доступ до цього вершка був незвичайно трудний, бо спад гори був дуже стрімкий. А крім того ворожа артилерія біла найбільш на середню часть гори, тобто на той сильно забезпечений вершок. Очевидно це був підступ. Гарматнім вогнем на цей вершок москалі прикривали наступ на ліве крило. Підступ частинно вдався. Нишком знищили вони досить сильні польові застави та й перли сильно вперед

на становища сонних дядьків ополченців. Наступав цілий московський курінь а за ним підходили ще три полки.

Слабі чисельно ополченці, а до того нападнені зовсім несподівано, не могли довго боронитися. Москалі вже зайняли долішні становища та й підходили під сам верх, загрожувавши ополченцям. Ці перелякані таким наглим наступом не видержали напору й подалися взад. Так повстав вилім, куди москалі впакувалися цілим полком і почали скоро розширювати свою лінію. Вони заходять праве й ліве крило цієї обсади та й розширюють вилім. Так дійшли вже майже до половини Маківки під верх — найважливіше становище 130 бригади.

На оборону лівого, zagrożеного крила де стався прорив вийшов цілий I. курінь У.С.С. — сотні Букшованого, Дудинського, Носковського й Семенюка, половина II. курія: сотні Будзиновського, Мельника, та й одна чета сотні О. Левицького.

На гору виходили Стрільці роями а то й меншими відділами, бо цілу дорогу обстрілювала ворожа артилерія, щоб не допустити скріплення. Іншої дороги на гору не було, хіба напрямці лісом, але це було небезпечне, бо тоді Стрільці розсипалися б по горах і вертепах, та не скоро зібралися б до купи.

Та заки москалі змогли знищити всю обсаду лівого крила, наспіла поміч. Стрілецькі сотні кинулись цілим розгоном на першу лінію москалів що відразу розлетілася під таким сильним ударом. З розмахом ударили й на другу московську лінію, що ставила завзятий опір.

Гук гармат і ручних бомб, лопіт крісів і схо-рострілів наповняв свіжий весняний ранок. До того мішалось ще й грімке й могутнє стрілецьке „Слава“, що розносилося по всіх горах.

Натиснувши з усієї сили на московські лави, Стрільці кинулись у протинаступ. Пішло на багнети. Різали й кололи, розбивали прикладами ворожі голови, але не дались і відперли москалів. Після страшного, хоч короткого рукопашного бою, Стрільці зігнали москалів згори й поперли далі аж до їхніх вихідних становищ. А там у московських окопах прийшло знову до зудару на багнети. Там витовкли Стрільці москалів до решти. Лиш маленька частина піддалася в полон. На місці бою залишилися трупи й ранені.

Героями того дня були відважні провідники Стрілецтва, молоді старшини: четар Кучабський, що сам один наступав на цілий рій москалів, хор. Коберський, чет. Гнатевич, що в критичній хвилині приніс цілу скринку набоїв¹⁾ і роздав Стрільцям, хор. Свідерський, Степанівна, чет. А. Мельник, Яримович Артимович, Каратницький, хор. Яремкевич і багато Стрільців-рядовиків — брати Зітинюки, що добули ворожий скоростріл і дев'ятьох москалів забрали в полон, Стр. Саджениця, що вбив старшину від скорострілу, забрав скоростріл і десять москалів у полон, дес. Ганьківський, що врятував австрійського старшину з неволі, куди й сам дістався, винісши його на плечах через ворожу лінію, і багато, багато інших подібних героїв.

На відбитих становищах пробули Стрільці до полудня. А коло третьої години прийшла зміна й Стрільці відійшли на відпочинок.

¹⁾ В цьому не першому вже великому бою УСС виказали певну свою боездатність, свою військову заправу й воєнний гарт а вже надусе свою відвагу й завзяття. Цей бій був одним із тих, що показують, чого може доказати любов рідної землі.

Другий наступ.

Але москалі не відпочивали.

На другий день а радше на другу ніч — 30. квітня — вони поновили наступ і попробували вдруге здобути Маківку. Цим разом почали наступ на праве крило маковецької обсади, на другий верх Маківки. Москалі вислали в цей наступ подвійну кількість війська. Та й із подвійним зав'язт'ям ішли москалі в наступ. Полонені розказували, що вони не діставали їсти, бо їхня команда заявила, що не дістануть їсти, поки не здобудуть Маківки. Тимто й не диво, що голодні москалі були люті, як звірі та й наступали з усією своєю скаженістю.

На верху стояли два відділи українських ополченців. Москалі, бачивши, що гора не дуже забезпечена, кинулися на цих дядьків і розбили їх у дуже короткому часі. В цей спосіб прорвали лінію, вдерлися великими масами на верх гори, та не зустрівши майже ніякого опору почали збігати на другий бік гори, кидаючи направо й наліво ручні гранати.

Але тут зустрінула їх несподіванка. Збоку гори відпирали наступ чета Мельника й Будзиновського, а долини замкнули їм дорогу дві запасні Стрілецькі сотні, покликані на поміч.

В ту ж мить чета Мельника й Будзиновського зрозуміли й опанували своє положення. Вони утворили крилову розстрільну й узяли московські лави в два вогні, обстрілювавши збоку.

Цей вогонь зупинив на мить розгін москалів і дав змогу ополченцям у порядкуватися

Хочете мати задармо всі книжки

ВСЕСВІТУ

приєднуйте нам передплатників або зголосіться на кольпортера

СПІШІТЬСЯ!

до відпору. За той час затривожено решту запасних сотень, що скріпили відділи ополченців. А зараз, саме в ту хвилину, коли москалі, заскочені несподіваним вогнем двох стрілецьких сотень, здержали свій наступ на противну сторону гори, долучився стрілецький запас і скріпив лави ополченців.

Німецька й австрійська артилерія обстрілювала за той час північний спад гори та й нищила влучним вогнем ворожий запас, що заєдно підходив на поміч.

Незабаром оба стрілецькі крила стиснули москалів ув одну купу й ударили пробоем. Розгорівся знову страшенний бій, почалась різня Стрільці не щадили нікого. Це ж перед ними їх відвічний ворог, що захотів загарбати ще й той клаптик української землі, де вони, Стрільці, родилися. Ні, не дістануть. Все своє завзяття звернули Стрільці проти диких наїздників і ще гостріший натиск на московські лави... Чути божевільні крики ранених, що мішаються зо стрілецькими окликами „слава“, потім дикі стогони конаючих, брязкіт зброї, хруст кісток, харкіт умираючих — все це мішалось й зливалось в один негармонійний звук війни. Кров бризкає струями, ворожі голови розтріскуються, на кусні, бо Стрільці бють прикладами, а московські мізки заплямлюють Стрілецькі однострої.

Але Стрільці пощади не знають, бо на цю хвилину вони довго ждали. Чи ж мали б тепер хочби й навіть ув обличчі смерти дарувати москвинам заповідяні собі і своїм поневоленим братам кривди? Ні, вони знали, що лишень на московських трупах виросте українська Воля.

Удар Стрільців був такий дужий та нагальний, що московські полчища почали скоро розлітатися. Порозривавши всю московську лінію,

Стрільці, натискаючи з усіх боків, почали зганяти москалів у долину. У великому безладі під ударами стрілецьких прикладів збігла ціла московська черода просто до Головчанки, де багато потопилося а рашта дісталась у полон. Лишень дуже невеличкий відділ урятувався — всього-на-всього один курінь.

Стрільці добули в цьому бою три скоростріли й 173 полонених.

Третій Наступ.

Однаково ж москалі мимо двох невдач і великих утрат у людях, не хотіли зрезигнувати з Маківки. Вони вирішили добути її за всяку ціну, хочби й як багато це їх коштувало. Вже чергового дня вони почали готуватись до нового наступу. Цей третій наступ на Маківку мав може найменше виглядів поводження, та проте він був найзавзятіший із усіх.

Третій бій за Маківку почався рано 1. травня наступом на становища сотні Будзиновського й Мельника. Наступ підготувала сильна канонада московської артилерії, що обстрілювала цілу Маківку й дорогу до Грабівця. Ця гарматня стрільнина тривала кілька годин. Під охороною артилерії москалі перейшли Головчанку та й почали підсуватися під Маківку. У наступ рушив цілий полк піхоти. Ішли лавами на малий відтинок двох стрілецьких сотень. Найбільше направили на право від стрілецького відтинку. За всяку ціну хотіли дістатися на верх Маківки. Та влучний стрілецький вогонь клав лаву за лавою настирливого ворога. Проте москалі не мали стриму. „Зрезигновані, сперті на крісах сунули нові сотки салдатів до стрілецьких становищ, та й закидали їх ручними гранатами“.

Чи ви забули про І частину
СПОМИНІВ М. Заклинського

А ми тую стрілецькую славу збережемо?

НЕГАЙНО ЗАМОВТЕ!

Небезпека була дуже велика. Дві сотні не могли здержати цілого полку. Стрільці від-

ступили хвилево від своїх окопів, до того часу аж дістануть підмогу.

Незабаром прийшла й підмога. Прийшов І. курінь УСС. Тоді гострим і рішучим ударом здержали наступ і кинулись уперед. Цим разом одначе московські лави були непорушні. Двічі відступали Стрільці від московського удару, але й двічі відкидали москалів на верх Маківки. Аж за третім разом не видержали москалі стрілецького завзяття й упертости. За третім разом Стрільці добули останків енергії й сили, наперли з твердою волею відкинути лави москалів і відкинули. Московські полчища залишили добутий верх та й кинулися в розтіч. Залишилися гори трупів та ранених. Від смерти врятувалися лишень ті, що піддалися.

Ось як описує цей бій учасник його сотник **Дмитро Вітовський**:

„Дим із наших і московських шрапнелів оповив гору мов мрякою. Зносився над нею мов над вульканом. Щохвиля прошибали той дим блискавиці,— то тріскали все нові шрапнелі. Не поодинокі, а так, як пащі цілих батарей плювали ними по чотири, по шість, по десять. А їм відповідала гора стовпами землі.

В стовпах тої маси були столітні поторощені на тріски смереки, від мільонів літ нерухоме каміння, а між тим людські руки, голови, ноги... — людське мясо. Робота наших і московських гранатів, попис наших мерзерів і московських „дурних Іванів“.

Переразливо, без віддиху тарахкотіли по обох сторонах машинові кріси, глухо при землі гуділи раз-по-раз вибухи ручних гранатів. Здавалось, гора жиє, рухається, віддихає — а то з кожним її віддихом пропадало життя десятків людей.

Так минала година за годиною. Це був третій памятний день московського наступу на Маківку.

Змагались дві сили. Одна сказала: „За всяку ціну візьму! — а друга відповіла: „За всяку ціну не дам“!

Цілий перший курінь і сотні Мельника та Будзиновського з другого куріня, були там на горі. Моя сотня й сотня Др. Левицького була ще в Г.¹⁾ в резерві. Свіжа московська батарея уставилась за Кливою, почала нагально бомбардувати село. Її ціль — недопустити резерви на Маківку.

...Перед хатою де містилась курінна управа гримнув гранат, а другий ще ближче перед порогом. А в хаті стоси запасної муніції, скрині ручних гранатів... Над хатою тріснув шрапнель... Старі ветерани Вітовського й молоді рекрути Левицького стоять, дивляться і слухають, як Маківка вогнем горить, стовпами землі віддихає.

Гуртом при телефоні зібрались офіцери. А телефон говорить: „Москалі кинули свіжий баталіон, наші на правім крилі відступають“.

„Держатись“! — відповідає бригада, „На праве крило піде зараз „Берта“.¹⁾ І знову хвилі страшного вижидання. Всі впили очі

¹⁾ в Грабівці.

¹⁾ Так Стрільці називали одну гармату.

в самий шпиль гори, на праве крило. Там стріли наші чимраз рідші, слабші. Понад Менчіль, десь під хмарами, щось страшно завило. Чимраз ближче, нижче і нагло цілий шпиль Маківки піднявся. Страшний гук, земля дрожить — то „Берта“ помагає.

„Влучно“ — йде телефоном. Знов пальба і знов тріскіт крісів, експльоції ручних гранатів, блискавиці й дим шрапнелів.

Нагло той, що держав телефон зблід.

„Що сталось? — гарячкове, нервове питання.

— „Нашим недостає вже муніції — доносить Маківка“.

Той, що не був у битві, не зрозуміє, що ті слова означають. Ні очайдушна відвага, ні холонокровність, — ніщо не допоможе тоді, як забракне муніції. Це страшне віддати ворогові без вистрілу те, що можна б удержати — якби була муніція. А москаль знай бомбардує село; одиноку дорогу, що веде на Маківку, почав орати гранатами, сіяти шрапнелями.

„Зараз доставити 15 пачок муніції на позицію!“ — це телефонічний наказ бригади.

Доставити — але як? Одинока дорога недоступна. На ній вже що-крок, то яма від гранату. Як занести?

А наші стріли чимраз рідші, чимраз слабші.

— Товариші! Нашим уже бракло муніції. Мусять відступати. Муніцію можна доставити тільки оцею дорогою, що москаль бє в неї гранатами. Хто голоситься добровільно, щоб занести товаришам муніцію, щоб удержати Маківку?

Я, я, я, я!...

Пішло їх тридцять молоденьких — гуцулів-рекрутів. Спокійно мовби московські стрільна не для них були призначені — понесли той дорогоцінний скарб. Та він запримітив їх. Зрозумів, що вже майже повна перемога може виховзнутися йому з рук, як гурток сірих поштовпів із тими білими пачками зайде на гору. Зрозумів, що там уже бракує...

Не одну, але три батареї спрямував на дорогу.

Живими їх не пустить. Заклекотіло у воздуху, дороги вже не було видно. Хіба по стовпах землі викидуваної можна було догадуватися, що туди веде дорога...

Стрільці вдержали Маківку.

Відбили десять разів сильнішого ворога. Гордо відповідає кожний: Я був на Маківці! Але якби наші рекрутики не були доставили нам муніції, не знаю, що сталося б“...

А другий учасник і герой цього бою підхор. Юліан Соколовський¹⁾), також описує цей бій у своєму щоденнику:

„1. V. 1915 р. Найприкрішим днем був день 1. V. 1915 р. Москалі почали передтим приступ на наше праве крило дещо нижче від попереднього дня. Воно було найслабше.

Незамітно підповзли під дрти й почали стріляти дум-дум кулями, та кидати ручними гранатами на наші рови.

А коли й їх скоростріл почав лопотіти — наше військо подалося.

Того тільки ждали москалі. Вдерлися на наші становища, витягнули там свій скоростріл і відперли знову наших в долину. Страшна стрільнина. Москалі за хвилю могли зайняти

¹⁾ Упав у бою на горі Лисоні 3. вересня 1916 р.

цілу Маківку. Післано курінь Коссака і сотню Мельника — та годі таки було вдержатись. Не видержали ворожого вогня. Критична хвиля... Слідно велике напруження, неспокій на лицах командантів, а розпучливі ридання старих ополченців „ратунку“ розривали душу. Вони ж сиділи там три місяці, зросили її своєю кровю, а тепер мали б її утратити?

Ніколи!...

Стрільці наперли втретє і при допомозі скоростріла заняли наші становища. Москалі уступили з великими втратами.

Стрільці бігали, як льви і жадали не-настанно муніції, розбивали прикладами голови.

Немалу прислугу принесла наша арте-лерія.

Так закінчили наші цей штурм і верта-лися вдоволені на свої позиції“.

— — — — —
Вони вдоволені, бо ж якслід розуміють, яку прислугу принесли вони і як високо під-несли наш стяг за волю України. І ця Стрі-лецька витривалість, хоробрість, та безмежна посвята за долю, за щастя України, показу-ватиме нестертими буквами грядущим поко-лінням на велику „осторогу“ поневоленої України!“

Москалі поновляли наступ ще й на другий день — 2 квітня, але ці спроби були вже дуже нерішучі, бо москалі знали, що доки Стрільці на Маківці, то ніяка сила Маківки не здобуде.

Та вже за два дні Стрільці зійшли з Маківки

в запас на відпочинок, а на їх місце на Маківку прийшли мадяри.

З цього скористали москалі та й знову наступили на Маківку, проломили позиції мадярських частин та й зайняли цілу гору. Тільки ж вона тепер для них не мала того значіння, що кілька днів тому. Прорив німецької й австрійської армії під Горлицями й Тарновом та й переможний похід цих армій на схід, змусили москалів відступити з Карпат.

Поляглих на Маківці товаришів УСС поховали на окремому цвинтаріку на південному збоці Маківки. Звідси рік-річно на Зелені Свята приносять штафегою із їхніх могилок землю на стрілецький цвинтар у Львові.

Мимоходом згадаємо, що за Маковецькі бої УСС-и дістали від австрійської військової команди велике признання. Не скажемо, щоб це мало для Стрілецтва якесь більше значіння, бо не перший це раз зустрічалися Стрільці з признанням і похвалою. УСС-и цілий час твердо стояли в рядах і з самопосвятою та непохитною енергією повнили тяжку службу в обороні слухних прав нашого народу. Був час коли треба було надлюдських зусиль, щоб здержати ворожий напір. Та наші Стрільці завжди відзначалися в боях. Особливо славні були доброю розвідкою.

Нераз у зимі, в часі люгих морозів, серед глибоких снігів стежили вони ворога, висліджували кожний його крок, непокоїли під-

Пам'ятайте, що видання „**ВСЕСВІТУ**“ повинен мати кожний свідомий українець, кожна читальня, самоосвітний гурток і інші товариства й установи.

їздною війною, що він не мав ні хвилини спокою. А кожний, хочби й дрібний рух ворожої армії, Стрілецька команда знала якнайдокладніше.

Тому Стрільці дуже часто збирали похвали й признання, мимо того, що австрійська команда не дуже щедра була на похвали, особливо для українців.

Та за маковецькі бої австрійська команда склала УСС-ам особливе признання. Ось і текст того признання.

„Від ряду днів намагається ворог вибити пролім у наших становищах. Як передтим його напади звернені були на Татарівку, так тепер видав він клич

„Маківка“ !.

Нехай коштує що хоче, він мусить її здобути.

Із страшною перевагою, з нечуваним завзяттям з погордою смерті і невтомною витривалістю поновляв він в останніх днях свої напади.

Здана зовсім на себе саму, без помочі зовнішніх резерв, старалася хоробра, але така мала числом залюга, проявляючи просто надлюдські зусилля, відповісти своєму завданню, зберігти й збільшити славу армії й відперти ворога.

Але занадто великі були труднощі, занадто могучий ворог, занадто велике фізичне вичерпання наслідком попередніх, тижні триваючих трудів.

Вона захиталася, в дводенних боях удалося ворогові здобути частину становища нашого, по геройськи воюючого відділу.

Аж тут у критичній хвилині появилися

Українці.

Нехай коштує що хоче, ворог мусить бути відпертий. І з запалом, одушевлені правдивим па-

тріотизмом, з розмахом, як грізний вихор якому ніщо опертися не може, кинулися молоді, хоробрі сини України, обороняючи рідну землю, на ворога й примусили його відступити від того, що він уважав уже за здобуте.

Небезпеку усунено.

Українські Стрільці два рази рішили бій у нашу користь.

Гордо можуть Стрільці споглядати на свої подвиги, вічна буде в історії слава тих хоробрих діл, — **золотий лавровий листок також у їх нац. історії.**

Важка була боротьба й вимагала жертв.

Тим, що, живі висловлюємо нашу, повну подяку і наш подив: героям, що лягли головами, віддаючи останню краплю крові, тим, що не можуть уже радіти перемогою, присвячуємо в честь їх пам'яті згадку

Українці !

Повні гордості можете споглядати на ваші найновіші геройські подвиги, кожний мусить гордитися приналежністю до вашого корпусу, маєте право вважати себе вибраним відділом, і я певний, що в кожному небезпечному положенні можна на вас числити.

Фляйшман, генерал.

З такими словами признання й подиву звернувся генерал Фляйшман у дивізійнім приказі до Українських С.С. за їх геройську хоробрість у боях за Маківку.

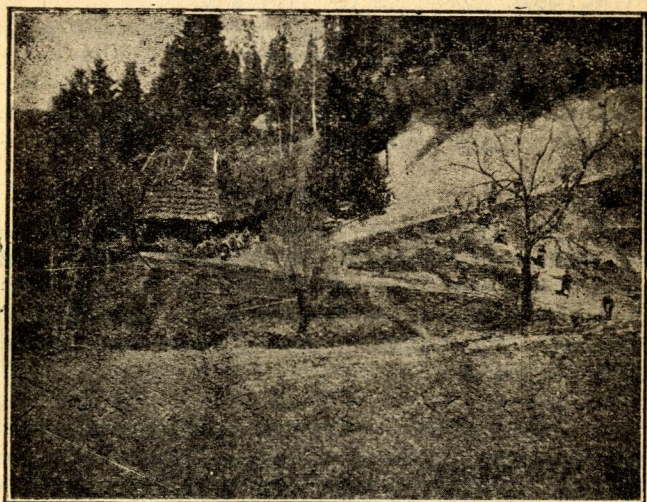
З нагоди Маковецьких боїв УСС-ам надіслали привіти: Загальна Українська Рада й

МАСОВА
ІСТОРИЧНО-ОСВІТНЯ БІБЛІОТЕКА:

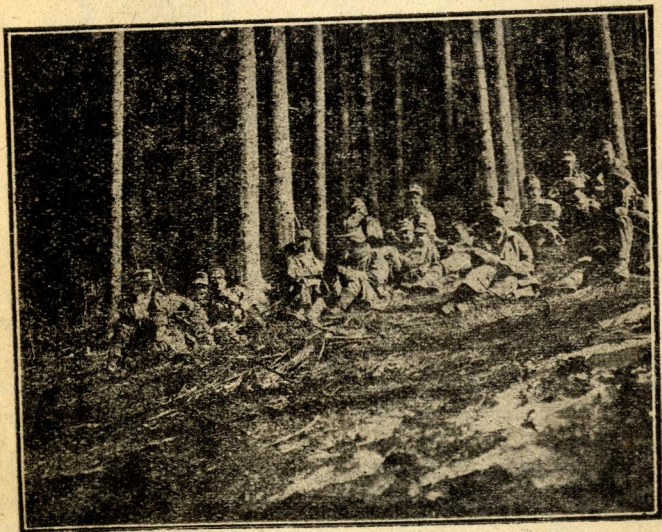

- ч. 1) Д. Вітовський
- ч. 2) Бої за Маківку
- ч. 3) Микола Хвильовий
(друкується).

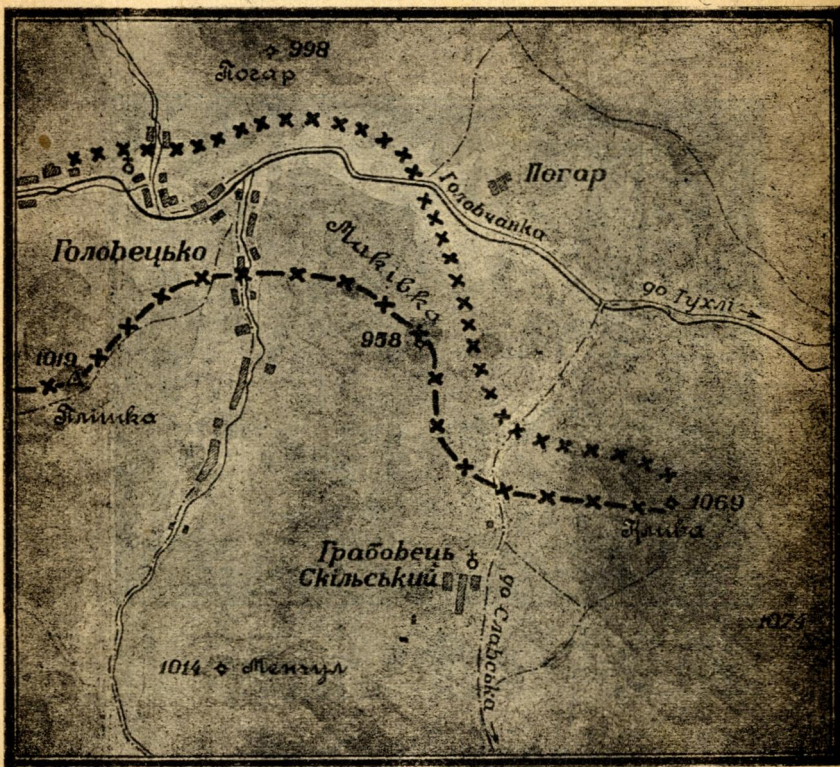
Українська Боева Управа, Ці привіти більше може як щонебудь інше підняло на душі УСС-ів і підтвердило, що їхній шлях, який вибрали — правильний і що в тому напрямі йти далше. Їхні вчинки й подвиги приносять честь усьому українському народові.

Вихідні становища, Стрільців.

Стрільці на Маківці.

—х— австрійські становища, хх московські становища.

УВАГА!

УВАГА!

Передплачуйте

Масову Історично - Освітню Бібліотеку.

Умови передплати такі:

ЗА 12 КНИЖЕЧОК	2·40 зл.
ЗА 6 " "	1·20 "
ЗА 3 " "	—·60 "
ПООДИНОКЕ ЧИСЛО	—·20 "

Гроші можна висилати розрах. перек. ч. 170.

Шукаємо солідних місцевих та повітових кольпортерів і заступників (представників). Хто хоче з нами співпрацювати хай напише.

Кольпортери й заступники діставатимуть усі наші книжки даром. Хто придбає 10 сталих передплатників діставатиме всі книжки нашого видавництва даром.

Кольпортерам великий опуст: 20—25 %.

ВИСИЛАЙТЕ НЕГАЙНО ПЕРЕДПЛАТУ щоб мати книжки з першого числа.

„ВСЕСВІТ“

Львів, Обертинська 7. І.

ПРИГАДУЄМО

всім нашим **кольпортерам** — **не передержувати** грошей за наші книжки більше, як один місяць, бо це припинює нашу працю.

Потребуємо лишень обов'язкових і солідних співробітників.
АДМІНІСТРАЦІЯ.

25 коп
0,96 (1986) Р 1 5735

Всім нашим Кольпортерам і Заступникам, що до-
чесно з нами співпрацювали складаємо щиру
подяку за солідність і обов'язковість та й про-
хаємо наділі працювати.
Поздоровляємо Всіх з Святим Великоднем
і бажаємо Веселих Свят.

РЕДАКЦІЯ.

Замовляйте дуже цікаву книжку:

„А ми тую стрілецькую славу збережемо“.

Це і. ч. споминів бувшого УСС, **М. Заклинського**, з часів
визвольної війни. — Ціна книжки (144 сторін) лишень **1'00 зл.**
(з пересилкою **1'25 зл.**) Гроші треба слати наперед. Хто при-
шле гроші за **4 кн.** **п'яту** дістане **даром**, і не платить порта.
Кольпортерам даємо великий опуст — по **20 гр.** від кожної
кн. Хто замовить 10 кн. дістане крім того „**ЛЮДИ З ЧОРНИМ**
ПІДНЕБІННЯМ“ І. Черняви.

Гроші висилати (розрах. переказами ч. розрахунку 170.
НА АДРЕСУ:

„**ВСЕСВІТ**“ Львів, Обертинська 7. І.

Маємо на складі такі книжки:

1) **У Києві дзвони дзвонять** (20 гр.); 2) **Гетьман Ма-
зепа** (20 гр.); 3) **Дмитро Вітовський** (20 гр.); 4) **Бої за
Манівку** (20 гр.); 5) **Микола Хвильовий** (друкується); 6) **Лю-
ди з чорним піднебінням** 1'— зл. (знижена ціна); 7) **А ми
тую стрілецькую славу збережемо** (1'— зл.).

Заявляємо всім, що неоплачених посилок не
приймаємо. Отже не наражуйтеся на кошти.

МАСОВА ІСТОРИЧНО-ОСВІТНЯ БІБЛІОТЕКА Ч. 2.

Р. ЯРИЙ

Б О І

ЗА

МАКІВКУ

20 гр.